

Festival Anlatılarının Ritüeller Temelinde Çözülmesi: Nergis Festivali Örneği

*Ritualistic Analyzing of the Narratives of the Festivals:
The Example of the Nerghis Festival*

İlknur ÖZCAN*

Özet

Ritüel temelli bir kutlama türü olan festivaller, mensubu oldukları kültüre ait olan anlatılarla gerçekleşen bir yapıya sahiptir. Bu anlatılar kimi zaman gerçek hayatta var olan tarihî olay ve kişilerden beslenirken, kimi zaman ilgili kültürün arkaik inanışlarının yansımalarını taşımaktadırlar. Bunlardan biri olan mitolojik unsurlar da pek çok festival anlatısında yer almaktadır. Farklı coğrafyalarda bu gibi unsurlar ihtiva eden örneklerle rastlamak mümkündür. Türkiye’de bu bağlamdaki örneklerin sayısı oldukça azdır. İzmir’in Karaburun ilçesinde her yılın Ocak ayında düzenlenen Nergis Festivali, sahip olduğu mitolojik anlatı ile bu kategoriye konulabilir. Bu makale, festival anlatılarındaki mitolojik unsurları, onların ritüelistik temellerini ve Türkiye’de bu açıdan örnek olarak gösterebileceğimiz Nergis Festivali’ni değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Festival, ritüel, anlatı, nergis festivali, festival anlatısı.

Abstract

Festivals as one of the celebration types which is based on rituals, mostly have a structure with stories of the people or their own culture. These stories sometimes rest on the realistic narratives and real persons from historical roots; or comment on reflections which comes from the archaic beliefs of the people. In this context, it’s possible to see mythological elements in stories of the festivals, and lots of examples in the modern world. The Nerghis Festival of Karaburun-Izmir with its mythological story, is an excellent example of this kind of festivals which is celebrated in Turkey. This paper aims to examine the roots of the mythological elements with their ritualistic basis and analyze the Nerghis Festival in this context.

Keywords: Festival, rituel, narrative, nerghis festival, narratives of the festivals.

* Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi ABD, ilknurozcan542@gmail.com

Festival, sözlüklerde “*belirli bir tema üzerine kurgulanmış periyodik kutlamalar*” şeklinde açıklanan bir kavramdır (Türkçe Sözlük 2005). Fakat bu kavram ile ilgili yapılan araştırmalar, festivallerin yapıları itibarıyla kültürel unsurlarla kuvvetli ilişkileri olduğunu, kültürün önemli bir temsilcisi ve taşıyıcısı rolünü üstlendiklerini göstermiştir (Özdemir 2005: 54). Bu durum sosyoloji, antropoloji, etnoloji gibi kültürü temel alan bilim dallarının festivale olan ilgisini arttırmış, bu kavramın “*alelâde bir kutlama*” hüviyetinden çıkarak bilimsel bir sorunu teşkil etmesine ve veri havzası olarak ele alınmasına ortam oluşturmuştur (Smith 2015: 346-347).

Modern bilimin yöntemleri ile çözümlenmeye ve sistemli hâle getirilmeye çalışılan festival araştırmalarına bakıldığında, ilk sorunun tanımlar çerçevesinde geliştiği görülmektedir. Konunun muhatabı olan araştırmacılar, festival için yaptıkları tanım denemelerinde işlevsel unsurları ele almış ve bu problemi belirli bir yöntem üzerinden çözmeye çalışmışlardır (Stoeltje 2015: 261). Beverly J. Stoeltje¹, Jan Harold Brunvand², Robert Jerome Smith³ gibi isimlerin çalışmalarında yer alan festival tanımları üzerinden şekillenen bu denemeler, ülkemizde Sedat Veyis Örnek⁴ ve Nebi Özdemir⁵ gibi halkbilimciler tarafından sürdürülmüştür. Bu denemeler arasında diğerlerinden daha kapsamlı bir tanım yaptığı görülen Robert Jerome Smith’e göre festivaller,

- Mevsimler ya da dönemler arası geçişi sağlayan,

¹ Beverly J. Stoeltje festivali, her ne kadar birbirinden farklı olsalar da kesin karakteristik niteliklere sahip, takvimsel olarak belli aralıklarla düzenli olarak meydana gelen, halkın katıldığı, karmaşık, söz, icra ve amaç bakımından çok yönlü bir etkinlik olarak tanımlamıştır (Stoeltje 2015: 261).

² Jan Harold Brunvand festivalleri geleneklerin takvimsel olarak işaretlenmesi sonucu meydana gelen ve topluluğun bütünü tarafından yıllık olarak kutlanan geleneksel kutlamalar ifadeleriyle açıklamaktadır (Brunvand 1968: 244-245).

³ Robert Jerome Smith festivalleri, “*bir mevsimden diğerine ya da hayatın bir döneminden diğerine geçiş zamanları, tarihi olayların yıl dönümü, bir kahramanın ya da tanrının doğum ya da ölümünün efsanevi günü, yaşayan bir kişi, grup ya da toplumsal bir olayı şölen ve eğlence katarak kutlanan tekrar eden anlar*” şeklinde tanımlamaktadır (Smith 346).

⁴ Sedat Veyis Örnek, festivaller için “*ülkemizde, ulusal belirli günlerin dışında bir yöreye, bir ile bir ilçeye ya da bir köye özgü; oranın yerel bir özelliğiyle, bir ürünüyle, bir geleneğiyle ilgili olarak kutlanan/kutsanan, canlandırılan günler, haftalar vardır. Bu türden günler, haftalar kutlanırken şenlikler düzenlenmekte, yerel oyunlar oynanmakta, gelenekler canlandırılmaktadır. Bunların bir bölümü yerel takviminin gereği olarak artık oturmuş, süreklilik kazanmış, her yıl kutlanan ve kutsanan bir nitelik kazanmıştır. Bir bölümüyle son yılların turizm etkinlikleri içinde yer almakta, giderek bir geleneğe dönüştürülmek istenmektedir*” ifadelerini kullanmıştır (Örnek 2000: 47).

⁵ Nebi Özdemir festivalleri “*genellikle belirli bir yöreye/yerleşim yerine ait, adı ve izleğiyle bir benzerinin bulunmamasına özen gösterilen, adeta ilgili yerleşim birimi ile özdeşleşen eğlence etkinlikleri*” olarak tanımlamaktadır (Özdemir 2005: 54).

- Doğaüstü varlıkların ya da kahramanların efsanevî anlatılarını canlı tutan,
- Sembolik bir etkileşim ortamı sunan ve mekân üzerinden ortak bir yaşamışlık oluşturan,
 - Tarihî köklerle olan bağları güçlendiren,
 - Toplum tarafından önem atfedilen kişilerin hikâyelerini bünyesinde barındıran ve bu olayların hatırlanmasını hedefleyen çok özel zaman dilimleridir (Smith 2015: 346).

Smith'in sıraladığı işlevlerden de görülebileceği üzere festivaller, bir taraftan geçmiş anlatılarını hatırlatmakta, diğer taraftan ise bu anlatıları taşıyarak sonraki nesillere aktarmaktadır. Geçmiş ve kültür ile ilgili olan bu bağ, festivaller bağlamında tartışma yaratan bir diğer konuya, yani festivallerin hangi unsurların etkisiyle ortaya çıktıklarına dair soruyu ortaya çıkarmıştır (Stoeltje 2015: 340). Jacob Grimm, Max Müller gibi araştırmacıların öncüsü olduğu bir diğer görüş ise ilgili problemi aksi yönde ele almış, "modern halk festivalleri" üzerinden ilkel toplumların inanç sistemlerinin ve törensel yapılarının çözümlenebileceğini önermişlerdir (Smith 2015: 346-347).

İki farklı güzergâh üzerinden devam eden bu arayış sonucunda araştırmacılar, festivallerin ritüel temelli bir kültür unsuru olduğu konusunda fikir birliğine varmış gibi görünmektedir (Smith 2015: 246; Stoeltje 2015: 340; Akpınar 2004: 28; Acıpayamlı 1978: 78). Fakat bu uzlaşma durumu, festivallerin ortaya çıkışları ve yapıları ile ilgili problemi çözümlenmemiştir. Zira ritüellerin ortaya çıkışları konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Emile Durkheim⁶, Robert A. Segal⁷, Jack Goody⁸, Max Gluckman⁹ ve Sibel Özbudun¹⁰ gibi bilim insanları ritüellerin

⁶ Emile Durkheim'in bu bağlamdaki ritüel tanımı "*insanların tasarladığı gerçek ya da düşünsel şeylerin birbirine karşıt iki sınıfa, iki türe ayrıldığını varsayarlar; genellikle bunlar, kutsal ve kutsal olmayan sözcüklerinin çok güzel anlatıma kavuşturduğu iki ayrı terimle belirlenir. Dünyanın, birisi kutsal olan her şeyi, öbürü kutsal olmayan her şeyi kapsayan iki alana bölünmesi, dinsel düşünüşün ayır edici özelliğidir; inançlar, masallar, inaklar (dogma), söylenceler, kutsal olan şeylerin niteliğini, onlarda bulunduğu inanan erdemleri ve erkleri, tarihçelerini, birbirleri ile ve kutsal olmayan şeylerle ilişkilerini anlatan tasarımlar ya da tasarım dizgileridir*" şeklindedir (Durkheim 2010: 65).

⁷ Robert A. Segal'ın bu bağlamdaki ritüel tanımı "*mitin aslında canlandırma olduğunu düşünürsek, mitin kendisinin de aslında bir çeşit ayin olduğunu görebiliriz: Miti ve ayini karşıt ve ayrı düşünmek yerine, ikisinin de bir bütünün parçası olduğunu, yani mitin ayinin sözel hali ve ayinin de mitin kavramsal hali olduğunu görebiliriz*" şeklindedir (Segal 2012: 99).

⁸ Jack Goody'nin bu bağlamdaki ritüel tanımı "*temelde bazı mistik iktidarın kutsamasını güvence altına almaya yönelik dini bir eylem*" şeklindedir (Goody 1961: 159).

⁹ Max Gluckman'ın bu bağlamdaki ritüel tanımı "*için gizemli, dinsel amaç ya da araçlara referanslarıyla karakterize olan daha sınırlı bir kategori*" şeklindedir (Emiroğlu, Aydın 2009: 100).

inanç temelli pratikler üzerinde şekillenmiş olduklarını düşünmekteyken; Wendy James¹¹ ve Gordon Marshall¹² gibi araştırmacılar ritüellerin inanç temelli pratiklerden bağımsız, insan davranışlarının bir bütünü olarak ortaya çıktıklarını öne sürmektedir. Oysa bu çelişki, festival gibi çok yönlü bir kültür unsuru için yetersiz kalmaktadır. Zira her festival kendine özgü bir yapı ve anlatıya sahiptir (Stoeltje 2015: 339). Bu da festivallerin toplu olarak ele alınmasını imkânsızlaştırmaktadır (Smith 2015: 347).

Bu soruna yönelik olarak önereceğimiz çözüm yöntemi, Lawrence Stone'nun "Anlatı'nın Dirilişi" başlıklı makalesinde kendini gösteren postmodernist bakış açısından beslenmektedir. Lawrence, ilgili makalede başta tarih olmak üzere dilbilim, antropoloji gibi geçmiş anlatılardan beslenen disiplinlerin tutarlı bir bilimsel açıklamadan uzak olduğunu ifade etmektedir. Ona göre ilgili disiplinlerin verileri araştırmacının zihnine girdiğinde, gerçeklikten uzaklaştıran aynalarla dolu bir odadaymışçasına birbirini yansıtmaktadır. Bu da yargı belirtilmesi gereken bir hususta siyah ve beyazların olmasını imkânsızlaştırmakta, grinin tonlarında "hem ... hem de ..." mantığının işletilmesini zorunlu kılmaktadır (Iggers 2011: 138-139).

Bu bağlamda Kasım Karaman'ın ritüellerin kökenlerine yönelik yorumları dikkat çekicidir. O, ritüellerin hem "inanç temelli" hem de "seküler" olabileceğini ve bu durumun kavramsal farklılaşmalar üzerinden izlenebileceğini ifade etmektedir (Karaman 2010: 229). Aynı yöntem, küçük farklılıklarla festivaller için kullanıldığında festivallerin sahip olduğu anlatıların, Karaman'ın açıklamasındaki "ritüellerin kavram dünyası" ifadesi ile eşleştiği söylenebilir.¹³ Bu bağlamda, anlatısında bir ürünün tanıtılmasını hedefleyen festivallerin "seküler"

¹⁰ Sibel Özbudun'un bu bağlamdaki ritüel tanımı "*köken ve anlam bakımından doğaüstü olarak algılanan güçleri toplumsal yarar (toplumsal birimin varlığını koruma ve sürdürmesi için gerekli koşulların oluşması ve istikrara kavuşması) çerçevesinde etkilemeye yönelik kalıplaşmış, tekrarlanan davranışlar bütünü*" şeklindedir (Özbudun 1997: 14).

¹¹ Wendy James'in bu bağlamdaki ritüel tanımı "*ritüel, sembol ve tören, yaptığımız şeylerde açıkça bulunan ya da bulunmayan şeyler değildir; bunlar insanın eylemlerinin ayrılmaz parçalarıdır. İçinde bunları barındırmayan bir insan eylemi bulmak imkânsızdır. Çünkü insanın bütün eylemleri, bir şekilde, başkalarıyla paylaştığımız kültürün belirlediği anlam alanlarıyla ilişkilidir*" şeklindedir (James 2013: 8).

¹² Gordon Marshall'ın bu bağlamdaki ritüel tanımı "*uygun zamanlarda yerine getirilen ve sembollerin de kullanılabilirdiği, sık sık tekrarlanan davranış modeli*" şeklindedir (Marshall 1999: 633).

¹³ Karaman ritüeller için "*ritüeller dini olabileceği gibi seküler de olabilirler. Ancak dini ya da seküler olma durumuna göre kavramsal farklılaşma söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda sosyoloji ve antropolojide ritüel ve seremoni arasında bir ayırım öngörülmektedir. Bu ayırım, ritüelin daha çok dini, seremoninin ise dünyevi sembolik bir etkinlik olması temelinde şekillenmektedir. Ayrıca seremoni, birden fazla kişiden oluşan bir topluluk gerektirir, oysa ritüel, kolektif ya da tek bir kişi ile meydana getirilebilir*" ifadelerini kullanmaktadır (Karaman 2010: 229).

temelli ritüeller olduğu; mitolojik ya da inanç temelli unsurları ihtiva eden anlatılar üzerine şekillenmiş festivallerin ise “inanç temelli” ritüeller olduğu sonucuna varılabilir.

Çalışmamızda, anlatısında mitolojik unsurların yer aldığı Nergis Festivali ve festival anlatısını oluşturan Narkissos miti ele alınarak, yukarıda önerdiğimiz yöntem üzerinden ritüelistik bir çözümleme yapılmaya çalışılacaktır.

Narkissos Miti ve Nergis Festivali

Yunan mitolojisinde çeşitli mitik anlatılar bulunmaktadır. Bunlar arasında önemli bir yere sahip olan Narkissos Miti, Nergis Festivali’nin mitolojik anlatısını oluşturmaktadır. Narkissos, Yunan mitolojisinde iki farklı şekilde yer almaktadır. Hamilton, bu mit için “*Narkissos üzerine ilk öykü, sekizinci, yedinci yüzyılların Yunan şiirlerinden derlenmiş, ikinci öykü de Ovidius’tan alınmıştır*” ifadelelerini kullanmaktadır (Hamilton 2016: 60). Ona göre bu iki anlatı arasında yer alan farklılıkların temelini Yunan ve Latin sanatçılarının sanat anlayışı oluşturmaktadır (Hamilton 2016: 60).

Bu iki mitik anlatıdan biri olan ve Ovidius’un dile getirdiği “Ekho ile Narkissos” adlı mit, Turhan Yörükân’ın Yunan Mitolojisinde Aşk adlı çalışmasında ele alınmıştır. Anlatıya göre Irmak-tanrısı Kephisos ve Liriope’nin “Narkissos” adını verdikleri çok güzel bir oğlan çocuğu dünyaya gelir (Yörükân 2000: 253). Henüz çocuk yaşta dahi birçok delikanlı ve kız tarafından beğenilen Narkissos, sahip olduğu kibri sebebiyle kimseyi yanına yaklaştırmaz (Yörükân 2000: 253). Narkissos bir gün ava çıkar. Ava çıktığı yerde bulunan ve güzel bir peri kızı olan Ekho (Yankı) Narkissos’u görür ve onu bir süre takip eder (Yörükân 2000: 254). Birisi tarafından takip edildiğini anlayan Narkissos, türlü oyunlarla Ekho’nun yanına gelmesini sağlar (Yörükân 2000: 254). Narkissos, saklandığı yerden çıkıp boynuna sarılan Ekho’yu “*senin bana sahip olmandansa ölmeyi tercih ederim*” diyerek iter ve yoluna devam eder (Yörükân 2000: 254). Ekho bu olaydan duyduğu utanç sebebiyle ıssız mağaralarda yaşamaya başlar ve Narkissos’a duyduğu karşılıksız aşkın etkisiyle günden güne erir (Yörükân 2000: 255). Çektiği bu acılar sonucu Ekho’dan sadece sesi ve kemikleri kalır (Yörükân 2000: 255). Narkissos’u böyle karşılıksız seven sadece Ekho da değildir. Aşkına karşılık alamayan ve acı çekenlerden biri, ellerini göğze kaldırır ve Narkissos’un da karşılıksız bir aşk acısı çekmesi için beddua eder (Yörükân 2000: 255). Anlatıya göre bu beddua kabul olur. Ekho’yu görüp reddeden Narkissos, yolun sonunda yorulmuş bir şekilde pınarın başına gelir ve susuzluğunu gidermek için eğildiğinde suda aksini görerek kendisine âşık olur (Yörükân 2000: 256) Pınarın başından ayrılmayan ve sürekli olarak kendisini izleyen Narkissos, günden güne erir ve

kendine olan aşkından ölümün pençesine düşer (Yörükân 2000: 256-257). En sonunda Narkissos, yorgun bir şekilde yeşil çayırılara yaslanır ve kendine duyduğu karşılıksız aşkın acısıyla hayatını kaybeder (Yörükân 2000: 257). Ağaç ve su perileri, kardeşleri Narkissos'un ölü bedenini yıkamak için geldiklerinde bu güzel delikanlının öldüğü yerde göbeği beyaz, ortası sarı renkli olan Nerkis (nergis) çiçeğinin açtığını görürler (Yörükân 2000: 257).

Narkissos'un kendisine olan çaresiz aşkı sebebiyle ölüp bir çiçeğe dönüştüğü mitin bir diğer varyantı da Edith Hamilton'un Mitologya adlı çalışmasında yer almaktadır. Bu anlatıya göre Zeus, kardeşi Hades'e yardım etmek için Narkissos çiçeğini yaratır ve yarattığı bu çiçeği Enna ovasına yerleştirir (Hamilton 2016: 61). Çiçeği ilk gören, arkadaşları ile çiçek toplamaya çıkan Persephone olur (Hamilton 2016: 61). Persephone çiçeğe doğru ilerlediği sırada yer yarılar ve yeraltı tanrısı Hades, Persephone'yi yakalayıp yeraltı dünyasına kaçıtır (Hamilton 2016: 61).

Makalemizde ele alacağımız ve İzmir'in Karaburun ilçesinde gerçekleştirilen Nergis Festivali, adını, yukarıda özetlediğimiz "Narkissos" adlı mitik anlatıdan beslenen Nergis çiçeğinden almaktadır. Mitik bir anlatıya dayanan festival, olağan takvimi çerçevesinde yılda bir defa olarak Ocak ayında düzenlenmektedir. Bu yıl ikincisi düzenlenen festival, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Karaburun Belediyesi'nin işbirliği ile 20 Ocak 2019 tarihinde Karaburun Cumhuriyet Meydanı'nda gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar ile görüşüldüğünde, festivalin ana unsuru olan Nergis çiçeği için iki farklı yetiştirilme tarzı olduğu ve bu iki yetiştirme tarzına ilişkili olarak iki farklı adlandırmanın yapıldığı ifade edilmektedir:

Nergis soğanlı bir çiçektir. Ağustos'ta soğanı toprağa dikip çapalıyoruz ve sonra sulamaya başlıyoruz. İlk yağmurlar düşene dek sulamaya devam ediyoruz. Nergis çiçeği, 45-50 günde topraktan çıkıyor. Buna "Sulu Nergis" diyoruz. Fakat toprağa ektikten sonra hiç sulanmadan, sadece yağmurun kendisiyle sulanan bir Nergis yetiştirme usulü daha var. Bu şekilde toplananlara "Susuz Nergis" diyoruz. Susuz Nergis, yağmur zamanına bağlı olarak Şubat ayına gelmeden olgunlaşmış oluyor (KK2-KK3).

Nergis Festivali, yukarıdaki kaynak kişilerin değindiği Susuz Nergis'in oluşumuna bağlı olarak, Ocak ayının üçüncü haftasında kutlanmaktadır. Buna rağmen Susuz Nergisler için farklı bir sulama yöntemi olduğu da kaynak kişiler tarafından zikredilmektedir:

Biz, Nergis soğanını toprağa ekiyor ve onu Ağustos'ta suluyoruz. Sulamaya yağmur yağana kadar devam ediyoruz. İlk yağın yağmurdan son-

ra sulamayı bırakıyoruz. Bir veya bir buçuk ay sonra, bu zamanlarda (Ocak ayının sonu) Nergis çiçeklerimiz açmaya başlıyor (KK1).

Ocak ayının üçüncü haftasında düzenlenen festival hazırlık, açılış, etkinlikler ve kapanış bölümlerinden oluşan bir plan dâhilinde gerçekleştirilmektedir. Festivalin ilk aşamasını oluşturan hazırlık evresinde çeşitli düzenlemeler yapılmakta ve bu düzenlemeler sırasında festivalin olay örgüsü de dâhil olmak üzere içeriği belirlenmektedir. Bu aşamada Nergis Festivali'ni düzenleyen İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Karaburun Belediyesi'nden oluşan düzenleme ekibi, festival mekânının belirlenmesi ve düzenlenmesi, festival programının oluşturulması, festivalin duyurulması ve stantların bölge halkına temini gibi festivalin işleyişine yönelik unsurları üstlenmektedir. Bu bağlamda Karaburun Belediyesi, bir taraftan yerel halkın yetiştirdiği nergislerin satılması, diğer taraftan ise yöresel ürünlerin katılımcılar ile buluşmasını sağlamak amacıyla festivalden bir gün önce belirlenmiş festival alanına stantlar kurmaktadır. Aynı zamanda Karaburun Belediyesi, festival programında yer alan etkinlikler için gerekli sahnenin kurulması ve mekânsal düzenlemelerin hazırlanmasını üstlenmektedir. Bunun sonucunda, festival öncesinde bölge halkı içinde gündelik bir anlam ifade eden mekânın, çeşitli düzenlemeler sonucu festival mekânı hâline getirilerek simgesel bir hüviyete kavuşması sağlanmaktadır.

Hazırlık aşamasında farklı turizm şirketleri üzerinden de duyurusu yapılan Nergis Festivali için Manisa, İstanbul ve Bursa gibi yerlerden turlar düzenlenmekte, bazı katılımcılar bu turlar üzerinden festivale iştirak etmektedir. Bazı katılımcılar ise festivali sosyal medya üzerinden duyduklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda yerli halk da pek çok katılımcının festival için farklı illerden Karaburun'a geldiğini zikretmektedir.

Festivale Manisa'dan geldik. Festivali Facebook'ta gördüm. Merak ettim sonra Manisa'dan buraya festival için turlar düzenlendiğini gördüm. Sonra görümceme haber verdim, o da Bursa'dan geldi ve birlikte tur ile geldik. Her şey çok keyifli geçiyor (KK5).

Festivale İstanbul'dan, Bursa'dan, İzmir merkezden ve civar illerden gelenler var. Karaburun, festival sayesinde tanıtıldı. Artık ilçemize ziyaret çok oluyor (KK 4).

Kurulan stantlarda çoğunlukla Nergis çiçeği ve yöreye özgü ürünlerin satışına ağırlık verildiği görülmektedir. Kaynak kişilerin de belirtmiş olduğu üzere Karaburun ile özdeşleşmiş ürünler Nergis, hurma zeytini, kopanisti, yöresel ekmek, doğal sabunlar olarak özetlenebilir.

Karaburun'un hurma zeytini meşhurdur. Dalından koparılıp hemen yenilir, bu özelliği ile diğer zeytinlerden ayrılır ve sadece Karaburun'da yetişir. Ayrıca bizim buranın ekmeği de farklıdır. Taş fırında pişirdiğimiz bu

ekmek gelen misafirlerin ilgisini çekiyor. Ekmeği buraya özgü bir peynir olan kopanisti ile getirdik. Bu peynir Karaburun'da yapılır ve yapımı diğer peynirlere göre daha zahmetlidir. Tadı da daha farklıdır (KK3).

Bir gün süren Nergis Festivali, önceden belirlenmiş bir program dâhilinde meydana gelmektedir. Kendi içerisinde çeşitli etkinlikleri barındıran bu program, şu şekilde listelenebilir:

Saat	Etkinliğin Adı
12.00-13.00	İzmir Büyükşehir Belediyesi Djemal
13.00-14.00	İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Ritim Topluluğu
14.00- 15.00	Gaziemir Belediyesi Halk Oyunları Gösterisi
15.00- 17.00	İzmir Büyükşehir Belediyesi Pop Orkestrası Konseri

Festivalin resmi açılışı, Karaburun Belediye Başkanı Ahmet Çakır'ın konuşması ile başlamıştır. Çakır, Nergisin yakın döneme kadar yok olmaya yüz tuttuğunu ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin desteğiyle düzenlenen bu festivalin, Nergis çiçeğini yeniden önemli bir gelir kapısı haline getirdiğini vurgulamıştır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Nergis üretimini üst seviyelere çıkarmak için yeni bir adım atıyor. Büyükşehir Belediyesi ekipleri üretimi artırmak için uzmanlarını buraya gönderecek. Nergis soğanı dağıtarak ve teknik destek vererek bölgenin kalkınmasına destek verecek.

İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Karaburun Belediyesi'ndeki çeşitli yöneticilerin halka seslendiği açılış konuşmasının ardından festival kapsamında düzenlenen "En Güzel Nergis Bahçesi" yarışmasının sonuçları açıklanmıştır. Yarışmaya katılan Karaburunlu üreticiler Ferhan Üçer birinci, Muhsin İnan ikinci ve Önder Öğüt de üçüncü olarak ödülleri törenle almıştır. Açılış konuşması ve ödüllerin dağıtımını sonrasında, festival programında yer alan etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Festival, İzmir Büyükşehir Belediyesi Pop Orkestrası tarafından verilen konser ile son bulmuştur.

Açılıştan kapanışa kadar sistemli bir olay örgüsü ile gerçekleştirilen Nergis Festivali, yerel halkın ekonomik açıdan desteklenmesi, Karaburun'un tanıtımı ve Nergis çiçeğinin tüm dünyaya tanıtılması amacı ile gerçekleştirilmektedir.

Festival, Karaburun'un ve burada yetişen Nergisin tanıtılması için düzenleniyor. Daha önceleri ürünleri toptancılara ucuza satmak zorunda kalıyorduk. Fakat festival sayesinde yerel üretici biraz desteklenmiş oldu (KK2).

Nergis Festivali'nin anlatısını oluşturan Narkissos adlı mit, festivale katılan yerel halk ve diğer katılımcılar tarafından bilinmektedir. Yapılan alan araştırmasında kaynak kişiler Narkissos adlı miti şu şekilde anlatmaktadır:

Nergis ismi, Narkissos efsanesinden geliyor. Ekho ile Narkissos arasında karşılıksız bir aşk varmış. Bir gün Narkissos, suda kendisini görmüş ve kendisine âşık olmuş. Kendisine duyduğu bu aşk yüzünden ölmüş ve bedeni Nergis çiçeği olmuş. Nergis çiçeği kendini beğenmişliğin sembolüdür (KK2).

Nergis çiçeği, Narkissos ve Ekho'nun aşkını temsil ediyor. Narkissos'a âşık olan Ekho bir gün beddua etmiş. Bu yüzden Narkissos da kendine âşık olmuş ve sürekli olarak suda yansıyan silüetine bakar olmuş. Bu aşk yüzünden ölünce bedeni şimdi sadece burada yetişen Nergis çiçeğine dönüşmüş (KK4).

Nergis'in mitolojik bir efsanesi var. Karaburun Nergisinin kokusu ender bir kokudur. Bunu da mitolojiye bağlayabiliriz. Ekho, Narkissos'a âşık olur ama bir türlü aşkına karşılık bulamaz. Bu yüzden Narkissos cezalandırılır. Kendisine âşık olur ve bu aşk onu öldürür. Öldükten sonra bugün burada yetişen Nergis çiçeğine dönüşür. Aşkın simgesi olduğu için buradaki düğünlerde gelin başları Nergis ile süslenir(KK7).

Biz daha önce Nergis çiçeğinin hikâyesini bilmiyorduk. Festivali Facebook'ta görünce araştırdık. Daha sonra Narkissos'un kendine âşık olduğu için öldüğünü öğrendim. Öldükten sonra da bedeni bu nergis çiçeğine dönüşmüş. Bir efsane elbette bu. Ama güzel bir şey (KK5-KK6).

Festivalin ritüelistik yönünü oluşturan bu mitik anlatı, katılımcıların okuması için festival mekânında da bulunmaktadır. Festivale katılan kişiler, başkalık deneyimi yaşadığı festival mekânında "Narkissos Efsanesi" adıyla bu mitik anlatıyı öğrenmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bir grup ya da topluluğu temsil etme niteliğine sahip olan festivaller, dünyanın pek çok yerinde örneğine rastlayabileceğimiz kadim bir kutlama türüdür. Ritüel temelli olarak oluşan festivaller hem dünyevî olan pratikleri, yani "seküler" unsurları ihtiva etmekte, hem de "inanç temelli" etkenleri içerebilmektedir. Bu bakımdan her festivalin bir ürünün tanıtılmasını hedefleyen unsurlarını "seküler"; sahip olduğu anlatı, zamansal ve mekânsal başkalaşım, tarihî köklerin canlandırılması gibi etkenlerini ise "inanç temelli" etkenler olarak ele almak mümkündür. Fakat her festivalin kendine özgü bir anlatı karakteri bulunmakta-

dır. İhtiva ettiği unsurların yoğunluğuna göre belirlenen bu karakter, festivalin ritüelistik temelinin “seküler” ya da “inanç temelli” olarak belirlenmesine imkân sağlamaktadır.

Yukarıda ele aldığımız katılımcıların ifadeleri ve festival mekânına yerleştirilmiş Narkissos Miti anlatısından da görüleceği üzere Nergis Festivali, Narkissos miti çerçevesinde şekillenmiştir. Bu durum, Nergis Festivali’nin Smith tarafından belirtilen “doğüstü varlıkların ya da kahramanların efsanevî anlatılarını canlı tutma” işlevi ile eşleşmektedir. Fakat bu işlevin dışında hem Karaburun’u hem de Nergis çiçeğini tanıtarak yerel üreticiye maddî gelir sağlamayı amaçlayan festival, ekonomik, yani “seküler” unsurlar söz konusudur. Hem düzenleyicilerin hem de katılımcıların ifade ettiği üzere, Nergis Festivali, Narkissos miti ile birlikte sunulmakta ve tanıtımını da bu anlatı üzerinden gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla Nergis festivali, salt “mitik”, yani “inanç temelli” bir anlatıya sahip değildir. Aksine sahip olduğu seküler unsurları, mitik anlatı etrafında meydana getiren ve bu şekilde ekonomik gelir hedefleyen bir yapısı bulunmaktadır. Öyleyse Nergis Festivali’nin “seküler” temelli bir ritüel olduğu, Nergis çiçeği için anlatılan Narkissos mitini, ekonomik temelli bu hedef için bir katalizör olarak kullandığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- 📖 Acıpayamalı, Orhan. *Halkbilim Terimler Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1978.
- 📖 Akpınar R. Bahar. “Tarım toplumundan Sanayi Toplumuna Geçişte Panayır-Sergi-Fuar-Festivalin Durumu ve Türkiye Örneği”. *Millî Folklor* 64 2004: 25-36.
- 📖 Brunvard Jan, Horal. *The Study of American Folklore*. New York: W.W. Norton and Company Inc, 1968.
- 📖 Durkheim Emile. *Dinsel Yaşamın İlk Biçimleri*. Çev. Özer Ozankaya. İstanbul: Cem, 2010.
- 📖 Emiroğlu Kudret ve Suavi Aydın. *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat, 2009.
- 📖 Goody, Jack. “Religion and Ritual: The Definitional Problem”, *The British Journal of Sociology* 12. 2 1961: 142-164.
- 📖 Hamilton, Edith. *Mitoloji*. Çev. Ülkü Tamer. İstanbul: Varlık, 2016.

- 📖 Iggers, George G. *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarihyazımı*. Çev. Gül Çağalı Güven. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt, 2011: 138-139.
- 📖 James , Wendy. *Törenselle Hayvan- Yeni Bir Antropoloji Portresi-*. Çev. Sevda Çalışkan. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2013.
- 📖 Karaman, Kamil. "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21 2010: 227-236.
- 📖 Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürçü. Ankara: Bilim ve Sanat, 1999.
- 📖 Özbudun, Sibel. *Ayından Törene: Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecinde Törenlerin İşlevleri*. İstanbul: Anahtar Kitaplar, 1997.
- 📖 Örnek, Sedat Veyis. *Türk Halkbilimi*. İstanbul: İş Bankası, 2000.
- 📖 Özdemir, Nebi. *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ, 2005.
- 📖 Segal, Robert. *Mit*. Ankara: Dost, 2012.
- 📖 Smith R., James. "Festival ve Kutlamalar". Çev. Sibel Keskin. *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* (Ed.: Öcal Oğuz vd.), Ankara: Geleneksel, 2015.
- 📖 Stoeltje J., Beverly. "Festival". Çev. Petek Ersoy. *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* (Ed.: M. Öcal Oğuz vd.) Ankara: Geleneksel, 2015.
- 📖 *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK, 2005.
- 📖 Yörükân, Turhan. *Yunan Mitolojisinde Aşk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür, 2000.

 Kaynak Kişiler

Kaynak Kişi Numarası	Kaynak Kişinin Adı- Soyadı	Yaşı	Eğitim Durumu	Mesleği	Yaşadığı Yer
KK1	Şerife Bozyar	61	İlkokul	Çiftçi	Karaburun
KK2	Ali Çakmak	58	İlkokul	Çiftçi	Karaburun
KK3	Gülizar Çakmak	55	İlkokul	Ev Hanımı	Karaburun
KK4	Hasan Bozyar	67	İlkokul	Emekli	Karaburun
KK5	Filiz Köse	53	Lise	Emekli,	Manisa
KK6	Ender Yılmaz	65	Üniversite	Öğretmen	Bursa
KK7	Zeliha Çakır	58	Üniversite	Chp Kadın Kollarında Görevli,	Karaburun